

Čtenářská lekce na téma poezie

Společné čtení básní - co je to verš a rým

Shel SILVERSTEIN: Jen jestli si nevyvejšlíš

Cílem je navnadit děti na knihy poezie, podílet se na společném čtení včetně např. rytmizace textu, vyzkoušet společné čtení nahlas, předvést dětem, jak fungují rýmy a rytmus v básni.

Individuální péče pro děti s OMI: důraz na zvláštní slova - básnické výrazy, na rytmus básní, vysvětlit, jak funguje rým (Osm balónků), společné dokončování veršů (Pojď bruslit!), opakování stejných zakončení veršů (Rocková kapela)

Zvláštní příprava/pomůcky:

knihy SILVERSTEIN, Shel. Jen jestli si nevyvejšlíš. Přeložil Lukáš NOVÁK, přeložil Stanislav RUBÁŠ, přeložila Zuzana ŠTASTNÁ. V Praze: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03672-4.

Kniha vyšla u nás teprve nedávno. V USA byla vydána v roce 1981 pod názvem A Light in the Attic. Byla přeložena do 30 jazyků. Některé knihovny ji však odmítaly s odůvodněním, že u dětí podporuje nepořádnost a neposlušnost... (-: Podle mého názoru je kniha výborně přeložena do češtiny. Ilustrace jsou původní, vytvořil je sám autor. Styl připomíná např. básně Christiana Morgensterna (které se dají s dětmi číst pochopitelně i dnes, i když jsou asi sto let staré).

Některé básně jsou určené spíše pro starší děti, je v nich hodně „cizích“ slov (Ace) a také nadsázka a ironie, kterou menší děti asi ještě nepochopí ani s vysvětlením (Monika, co chtěla poníka). Ilustrace dobře doplňují text, občas přitáhnou pozornost čtenáře k básni, která by ho možná jinak nezaujala.

papírky s neznámými slovy, s rýmy

Vybrané básně pro práci s dětmi: (vyzkoušeno ve čtenářské lekci v ZŠ Curie 14. června 2017)

Na úvod

Z kufříku (je v něm nápověda, čím se budeme tentokrát zabývat, a otevíráme jej vždy na začátku) se vyndají papírky se slovy, která se zjevně rýmují. Vždy dva papírky patří k sobě, např. pes/les, svítí/kvítí, známá/máma. Na jedné dvojici vysvětlíme, co je rým, pak děti každé s jedním papírkem hledají dvojice k sobě. Sdílení, až se všichni najdou; znovu přečteme a vysvětlíme rýmy, pak první básně:

Básně:

s. 58 Osm balónků: nejprve rozhodíme do kroužku slova z básně k vysvětlení (dal si dvacet, štika, splasknout); pak rozdáme/necháme vylosovat osm papírků s čísly (já měla přímo obrázky balónků), u každého je poslední slovo verše (slunce, šunce, kaktusu, pusu, štica, dálnice, zhasnu, splasknul), děti čtou podle čísel, případně vysvětlíme, co slovo znamená.

„Každý máte jedno číslo. Až zazní to vaše číslo, řeknete na konci verše svoje slovo“:

„První se rozletěl dotknout se .... slunce - PRÁSK“ (na prásk všichni tlesknou, pochopitelně i já)

Druhý šel přičichnout k pečené... šunce - PRÁSK ...atd.

Z kufříku jsme vytáhli rýmy - očíslované balónky k básni. Děti se na ně rovnou na koberci vrhly a poznaly, že jde o rýmy a přiřadily je k sobě. To bylo snadnější, než jsem čekala. Báseň je bavila, chtěly ji přečíst znovu.

Další básně jsme losovali, takže pořadí je náhodné. Losovali jsme vždy přímo papírky se slovy z další básně, sepnuté kancelářskou sponkou.

s.88 Hroch, který chtěl létat: Nejprve jsme si vysvětlovali, co jsou citoslovce: papírky s citoslovci si děti jednotlivě vylosovaly a pak hádaly, co to je a co mají ta slova společného. Jsou to: zvuky prásk, crrr, vžum + pocity ach, jejda, au, fuj. „Citoslovce se dají i vymýšlet...zkus to!“ Pak se prostě čte a užíváme si citoslovce. Já jsem k tomu měla vyrobenou papírovou plošnou loutku hrocha, zavěšenou na provázku (nebo drátku) na špejli, „loutka“, co buď letí, nebo spadne atd.

I tohle děti bavilo, i když je otázka, jak moc si užily vymyšlené citoslovce, ale rozhodně věděly, co citoslovce jsou. Líbily se jim různé konce. Básničku opakovat nechtěly, jednak proto, že byly zvědavé na další (což je plus pro jejich vztah k poezii!), jednak proto, že u téhle básně se nemohly moc zapojit.

s. 24 Rocková kapela - vysvětlit: co je rocková kapela, cena zlatý Anděl, autogram, harampádí: opět papírky s neznámými slovy, děti si je rozeberou, vysvětlujeme, doptáváme se, v básni pak vnímáme, jak slova fungují.

„Víte, co je rocková kapela? Jakou muziku hrají? Jak vypadají?“ Navnadit děti na „vodvaz“, který k tomu patří.

„Víte, jak se rapuje? Mluví se do rytmu, většinou hodně slov a hodně rychle, je to výpověď našťvaného zpěváka, pod tím jsou většinou jen bubny, někdy to zpěvák ani nepotřebuje. A protože je našťvaný a zpívá o tom, co se mu nelíbí, používá často i sprostá slova, uráží apod. S rockovou kapelou to může mít něco společného - co myslíte? (provokování, „vodvaz“, radost z muziky a rytmu...)

Tak si to zkusíme s touhle básní. Má refrén: kdybysme byli rocková kapela, který se opakuje vždycky na konci strofy (jako sloka v písni). K tomu se můžete přidat. A aby to šlo v rytmu, budu celou báseň číst v rytmu jako rapper:

- kdybysme / byli / rocková /kapela (na čtyři doby)
- rozjeli / bysme to / hlučně a / zvesela ... atd.

(pozn. pro lektora: takhle číst je těžké, když nejste hudebníci a neumíte rychle číst, ale dá se to zvládnout)

„Můžete k tomu tleskat, bouchat do rytmu na něco, klidně tancovat nebo házet hlavou a vlasy...jako rockeři.“

Báseň Rocková kapela se líbila velmi. Předvedla jsem dětem rapování a pak jsme podobně, na rockový rytmus, četli báseň a děti se vždycky přidaly na „Kdybysme byli rocková kapela“. Většinou i bušily nebo tleskaly do rytmu.

s. 23 Co já potkal strašidel - Na tři papírky se napíšu otázky: 1. Co dělá duch: 2. ...čert? 3. ...upír? Děti si je rozeberou, popisují, co kdo dělá, pak otázka Co mají společného? (Jsou to strašidla.) Kdo uhodne, dostane papírek 4 „strašidla“. Při čtení se vždy těsně před vyslovením slova „duch“ „čert“ atd. ukáže prsty číslo, dítě řekne své slovo.

Poslední báseň o strašidlech také zafungovala, četli jsme ji 2x.

Další zde uvedené básně jsme zatím s dětmi nevyzkoušeli.

s. 55 Ksichtík na palci: (vhodné pro děti s OMJ, aby porozuměly všem použitým slovům, uměly si je spojit s konkrétní představou)

- na papírcích jsou slovní spojení, popisující vždy jinou část obličeje: špičaté uši, oči jako špendlíky, ježaté vlásky, pusa nakřivo, zoubky, poťouchlý výraz.

- každé dítě si vylosuje jedno slovní spojení

- postupně každý vysvětlí, ukáže, co jeho slovní spojení znamená

- na velkém papíře uprostřed vzniká postupně jeden nakreslený obličej – každý po vysvětlení nakreslí do společného obrázku to, co měl na svém papírku (např. ježaté vlásky, špičaté uši ...atd.)

Děti kreslení baví, lektor zároveň vidí, zda všechny děti textu rozumějí. Po nakreslení si můžeme v případě jazykových potíží na obrázku slova znovu zopakovat – ukazujeme mlčky na obrázek, děti sborově odpovídají...

s. 56 Automat na domácí úkoly: nejprve vysvětlit slova, na papírcích jako vždy: automat, búr/a, aparatura, čudlík, vyplivne; plus papírek s otázkou “ Jaká je nejvyšší hora Čech?” s dětmi si odpovíme; pak si přečteme báseň

poté pracovní list: ofocená ilustrace se strojem - vymysli si otázku pro stroj (jako bys dostal domácí úkol) a k tomu špatnou odpověď, co vypadne ze stroje (musíš ale znát i tu správnou...což doporučuji lektorům zkontrolovat před další aktivitou). Otázku pak může dítě zadat jinému spolužákovi, ten ji zadá do stroje, vypadne špatná odpověď, spolužák zkusí odpovědět správně, dítě ho koriguje; ilustrace se strojem se nabízí jako omalovánka

s. 71 Pojď bruslit: slovo pojď - vysvětlit, co to je, souvisí s jít (pro děti s OMJ, ale nejen pro ně).

Všichni dostanou obrázek bruslí na led, jedno dítě ale kolečkové brusle. Když se čte báseň, vždy po slově „Řekli“ řeknou děti „pojď bruslit!“ V posledním verši po „a já měl“ zvednou obrázek bruslí, kdo má kolečkové, vypadne ze hry.

Motivace: „Přinesla jsem další knížky s básničkami, dávám je na koberec, pak se na ně můžete podívat.“

Po přestávce dvě děti (Bela, Sofi) říkaly z paměti básničku, co znaly. Což považuju za důkaz, že básničky bavily.

Dílna čtení byla nakonec bez úkolu, už nebylo dost času. Bela s Maxem si vzali Jen jestli si nevyvejšlíš, říkala jsem jim, ať si čtou každý sám, ale knížka je moc zajímavá, tak jsem je nechala - ale ať si i čtou. Nakonec jsem k nim šla a dívali jsme se na báseň Automat na domácí úkoly, obrázek je moc zajímavý, Bela chtěla číst, ale já jsem poučeně nejdřív přečetla sama - a pak chtěl číst Max (!), který má fakt se čtením potíže. Přečetl to celé, asi 10 veršů, jen na konci bylo vidět, že už je děsně unavený. Pro mě je to ale poznatek, že při potížích se čtením jsou někdy verše v básni pro dítě jednodušší než číst souvislý text.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Náměty na navazující dílnu čtení

a) Aktivita před četbou:

Vyberte si knížku ke čtení. Zkuste třeba ty básničky...

b) Aktivita během četby:

Vlastní čtení: „zkuste najít slovo, ke kterému byste uměli vymyslet rým. V knize básní můžeš najít nějaký rým rovnou (najdi nějaký zajímavý...). - Mohlo by to zafungovat, aby si děti opravdu vybraly ke čtení knihu poezie.

c) Aktivita po četbě:

V kroužku si ukazujeme rýmy, manažerky je čtou, vysvětlujeme si, povídáme si...

Pro čtenářské kluby zpracovala

PhDr. Hana Holubkovová, 15. srpna 2017